

บทที่ 2

การทบทวนวรรณกรรม

2.1. เศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชนจนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน ทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี พอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

2.2. หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว ตลอดจนใช้ความรู้ความรอบคอบ และคุณธรรม ประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ มีหลักพิจารณาอยู่ 5 ส่วน ดังนี้

(1) **กรอบแนวคิด** เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อ ความมั่นคง และ ความยั่งยืน ของการพัฒนา

(2) **คุณลักษณะ** เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติ บนทางสายกลางและการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

(3) **ค่านิยม** ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะพร้อม ๆ กัน คือ ความพอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว

(4) **เงื่อนไข** การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

(5) **แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับ** จากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

23. การเกษตรยั่งยืน

ระบบเกษตรยั่งยืนควรมีลักษณะการจัดการทรัพยากรการผลิตทางการเกษตรที่เลียนแบบระบบนิเวศของป่าธรรมชาติ คือมีความหลากหลายทางชีวภาพ มีกลไกควบคุมตัวเอง มีการพึ่งพาปัจจัยการผลิตจากภายนอกน้อยที่สุดตามความจำเป็น สำหรับการป้องกันและกำจัดศัตรูพืชพยายามลดการใช้สารเคมี โดยการใช้วิธีการจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน กล่าวคือควรให้ความสำคัญกับระบบการปลูกพืชที่เกื้อกูลกันเพื่อสร้างความสมดุลตามธรรมชาติในระบบการเกษตร (. www.sufficiencyeconomy.org)

ในปัจจุบัน มีการทดลองวิธีการเกษตรยั่งยืนในพื้นที่ศูนย์สมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี จังหวัดเพชรบุรี ศูนย์ศึกษาการพัฒนาเขาหินซ้อนฯ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาพิกุลทองฯ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ เป็นต้น มีกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นไปตามแนวพระราชดำริและสอดคล้องกับหลักการของเกษตรยั่งยืน ที่สำคัญได้แก่ ระบบการปลูกพืชหมุนเวียน ระบบการเกษตรแบบผสมผสาน ระบบวนเกษตร และระบบเกษตรธรรมชาติ

จากการเสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมเยียนพสกนิกรนับตั้งแต่ทรงขึ้นครองราชย์ทำให้ทรงตระหนักว่าภัยแล้งและน้ำเพื่อการเกษตรและบริโภคอุปโภคเป็นปัญหาที่รุนแรงและสำคัญที่สุด การจัดการทรัพยากรน้ำและการพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเพาะปลูกและบริโภคอุปโภค นับว่าเป็นงานที่มีความสำคัญและมีประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศในการช่วยให้เกษตรกรทำการเพาะปลูกได้อย่างสมบูรณ์ตลอดปี ในปัจจุบันพื้นที่การเพาะปลูกส่วนใหญ่ทุกภาคของประเทศเป็นพื้นที่เพาะปลูกนอกเขตชลประทาน ซึ่งต้องอาศัยเพียงน้ำฝน และน้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นหลัก ทำให้พืชได้รับน้ำไม่สม่ำเสมอตามที่ต้องการ เป็นผลให้ผลผลิตที่ได้รับไม่ดีเท่าที่ควร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเฝ้าพระราชหฤทัยเกี่ยวกับการจัดการพัฒนาแหล่งน้ำเป็นอย่างยิ่งมีพระราชดำริว่า น้ำคือปัจจัยสำคัญต่อมนุษย์และบรรดาสัตว์มีชีวิตอย่างถ่องแท้ ดังพระราชดำรัส ณ สวนจิตรลดา เมื่อวันที่ ๑๗ มีนาคม พ.ศ.2529 ความตอนหนึ่งว่า "...หลักสำคัญต้องมีน้ำบริโภค น้ำใช้น้ำเพื่อการเพาะปลูก เพราะว่าชีวิตอยู่ที่นั่น ถ้ามีน้ำคนอยู่ได้ ถ้าไม่มีน้ำ คนอยู่ไม่ได้ ไม่มีไฟฟ้าคนอยู่ได้ แต่ถ้ามีไฟฟ้าไม่มีน้ำคนอยู่ไม่ได้..." ในการจัดการทรัพยากรน้ำนั้นทรงมุ่งขจัดปัญหาความแห้งแล้งอันเนื่องมาจากสภาพของป่าไม้ต้นน้ำเสื่อมโทรม ลักษณะดินเป็นดินปนทราย หรือการขาดแหล่งน้ำจืด การจัดการทรัพยากรน้ำโดยการพัฒนาแหล่งน้ำอันเนื่องมาจากพระราชดำรินั้น มีหลักและวิธีการที่สำคัญ ๆ คือ การพัฒนาแหล่งน้ำจะเป็นรูปแบบใด ต้องเหมาะสมกับรายละเอียดสภาพภูมิประเทศแต่ละท้องที่

เสมอ และการพัฒนาแหล่งน้ำต้องพิจารณาถึงความเหมาะสมในด้านเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่น หลีกเลี่ยงการเข้าไปสร้างปัญหาความเดือดร้อนให้กับคนกลุ่มหนึ่ง โดยสร้างประโยชน์ให้กับคนอีกกลุ่มหนึ่ง ไม่ว่าประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจเกี่ยวกับการลงทุนนั้นจะมีความเหมาะสมเพียงใดก็ตาม ด้วยเหตุนี้การทำงานโครงการพัฒนาแหล่งน้ำทุกแห่งจึงพระราชทานพระราชดำริไว้ว่า ราษฎรในหมู่บ้าน ซึ่งได้รับประโยชน์จะต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาระเบิดที่ดิน โดยจัดการช่วยเหลือผู้ที่เสียประโยชน์ตามความเหมาะสมที่จะตกลงกันเอง เพื่อให้ทางราชการสามารถเข้าไปใช้ที่ดินทำการก่อสร้างได้ โดยไม่ต้องจัดซื้อที่ดิน ซึ่งเป็นพระบรมราโชบายที่มุ่งหวังให้ราษฎรมีส่วนร่วมกับรัฐบาล และช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในสังคมของตนเอง และมีความหวังแทน ที่จะต้องดูแลบำรุงรักษาส่งก่อสร้างนั้นต่อไปด้วย

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเน้นความสำคัญในการจัดการทรัพยากรระดับไร่นาในลักษณะที่จะมุ่งใช้ประโยชน์จากธรรมชาติ ซึ่งจะมีความสอดคล้องกับวิธีการที่สำคัญของพระองค์อีกประการหนึ่งคือ การประหยัดทรงเน้นความจำเป็นที่จะลดค่าใช้จ่ายในการทำมาหากินของเกษตรกรลงให้เหลือน้อยที่สุด โดยอาศัยพึ่งพิงธรรมชาติเป็นปัจจัยสำคัญ วิธีการของพระองค์มีตั้งแต่การสนับสนุนให้เกษตรกรใช้โคกระบือในการทำนามากกว่าการใช้เครื่องจักร ให้มีการปลูกพืชหมุนเวียน โดยเฉพาะพืชตระกูลถั่ว เพื่อลดค่าใช้จ่ายเรื่องปุ๋ย หรือกรณีที่จะต้องใช้ปุ๋ยก็ทรงสนับสนุนให้เกษตรกรใช้ปุ๋ยธรรมชาติแทนปุ๋ยเคมีซึ่งมีราคาแพง รวมทั้งให้หลีกเลี่ยงการใช้สารเคมีต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และคุณภาพของดินในระยะยาว ทำให้ราษฎรอยู่ในชุมชนและสภาพสิ่งแวดล้อมที่ดีและมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีขึ้น ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของ "การเกษตรยั่งยืน" (www.sufficiencyeconomy.org)

2.4. การเกษตรพึ่งตนเอง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริในการจัดการทรัพยากรระดับไร่นาเพื่อการพัฒนาการเกษตรแบบพึ่งตนเอง (Self Reliance) มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๑๗ โดยทรงเน้นให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองและช่วยเหลือตนเองเป็นหลักสำคัญ และมีพระราชประสงค์เป็นประการแรก คือ การทำให้เกษตรกร สามารถพึ่งตนเองได้ในด้านอาหาร ก่อน เป็นอันดับแรก เช่น ข้าว พืชผักผลไม้ ฯลฯ แนวพระราชดำริที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การที่ทรงพยายามเน้นมิให้เกษตรกรพึ่งพาอยู่กับพืชเกษตรแต่เพียงชนิดเดียว เพราะมีความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายสูง เนื่องจากความแปรปรวนของราคา และความไม่แน่นอน ของธรรมชาติ ทางออกก็คือ นอกจากจะปลูกพืชหลายชนิดแล้ว เกษตรกรควรจะต้องมีรายได้เพิ่มขึ้นนอกเหนือไปจากภาคเกษตร เช่น การส่งเสริมอุตสาหกรรมในครัวเรือนของมูลนิธิส่งเสริมศิลปาชีพพิเศษ ในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ ซึ่งดำเนินงานสนับสนุนงานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในปัจจุบัน (www.sufficiencyeconomy.org)

แนวพระราชดำริเกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรการผลิตทางการเกษตรมุ่งที่จะพัฒนาประสิทธิภาพการผลิตทางการเกษตรภายใต้ข้อจำกัดของสภาพภูมิศาสตร์และทรัพยากรธรรมชาติรวมทั้งตัวเกษตรกรเองด้วย การจัดการทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นป่าไม้ ที่ดิน แหล่งน้ำ ฯลฯ มุ่งให้อยู่ในสภาพที่จะมีผลต่อการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้มากที่สุด แนวพระราชดำริที่สำคัญ คือ การที่ทรงเน้นในเรื่องของ การทดลอง ค้นคว้า และวิจัยหาพันธุ์พืชใหม่ ๆ ทั้ง พืชเศรษฐกิจ และพืชเพื่อการปรับปรุงบำรุงดิน รวมถึงพืชสมุนไพร ตลอดจนการศึกษาเกี่ยวกับการป้องกันและกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช และแนวทางการจัดการทรัพยากรระดับไร่นา เพื่อแนะนำให้เกษตรกรนำไปปฏิบัติได้ ราคาถูก และใช้เทคโนโลยีที่ง่ายและไม่สลับซับซ้อน ซึ่งเกษตรกรจะสามารถนำไปดำเนินการเองได้ และที่สำคัญ ก็จะต้องเหมาะสมกับสภาพสังคมและสภาพแวดล้อมของท้องถิ่น นั้นๆ ด้วย อย่างไรก็ตามการทำให้เกษตรกรสามารถพึ่งตนเองได้โดยเฉพาะในด้านอาหาร ก่อน เป็นพระราชประสงค์อันดับแรก พระราชดำริและพระราชกรณียกิจที่สำคัญและสมควรได้รับการกล่าวถึงเกี่ยวกับการผลิตทางการเกษตรได้แก่ปัญหาการขาดแคลนที่ดินทำกินของเกษตรกร เป็นปัญหาสำคัญยิ่งในปัจจุบัน และการประกอบอาชีพทางการเกษตร โดยเฉพาะในเขตที่ใช้น้ำฝนทำนาเป็นหลัก เกษตรกรจะมีความเสี่ยงสูง เป็นเหตุให้ผลผลิตข้าวอยู่ในระดับต่ำ ไม่เพียงพอต่อการบริโภค ด้วยพระอัจฉริยะในการแก้ปัญหา จึงได้พระราชทาน **"ทฤษฎีใหม่"** ให้ดำเนินการในพื้นที่ทำกินที่มีขนาดเล็กประมาณ ๑๕ ไร่ ด้วยวิธีการจัดการทรัพยากรระดับไร่นาอย่างเหมาะสม ด้วยการจัดสรรการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยให้มีการจัดสร้างแหล่งน้ำในที่ดินสำหรับการทำการเกษตรแบบผสมผสานอย่างได้ผล เพื่อให้เกษตรกรสามารถเลี้ยงตัวเองได้ ให้มีรายได้ไว้ใช้จ่ายและมีอาหารไว้บริโภคตลอดปี (กรมวิชาการ, ๒๕๓๕: ๗๗) ซึ่งได้ดำเนินการอย่างแพร่หลายในปัจจุบัน เพื่อการผลิตทางเกษตรกรรมที่ยั่งยืนสำหรับเกษตรกรชาวไทย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระราชดำรัสว่า "...ถึงบอกว่าเศรษฐกิจพอเพียงและทฤษฎีใหม่สองอย่างนี้จะทำความเจริญแก่ประเทศได้แต่ต้องมีความเพียร แล้วต้องอดทน ต้องไม่ใจร้อน..." (สำนักพระราชวัง, ๒๕๔๒: ๓๑) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงทำการศึกษาและวิจัยเชิงปฏิบัติเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่มาเป็นเวลานานตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๓๒ ในพื้นที่ส่วนพระองค์ขนาด ๑๖ ไร่ ๒ งาน ๒๓ ตารางวาใกล้วัดมงคล ตำบลห้วยบง อำเภอเมือง จังหวัดสระบุรี และทรงมอบให้มูลนิธิชัยพัฒนาที่ทรงจัดตั้งขึ้นมาเพื่อเสริมโครงการของรัฐ ทั้งนี้ก่อนที่จะทรงนำเอกสารออกเผยแพร่อีกอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ. ๒๕๓๗ นั้น ทรงให้จัดตั้ง "ศูนย์บริหารพัฒนา" ตามแนวพระราชดำริ ได้รับความรับผิดชอบของมูลนิธิชัยพัฒนา เพื่อเป็นต้นแบบสาธิตการพัฒนาด้านการเกษตรโดยประสานความร่วมมือระหว่าง วัด ราษฎรและรัฐ ทำการเผยแพร่อำชีพการเกษตรและจริยธรรมแก่ประชาชนในชนบท โดยทรงหวังว่าหากประสบความสำเร็จก็จะใช้เป็นแนวทางสาธิตในท้องที่อื่นๆ ต่อไปทั้งนี้ในส่วนของการพัฒนาด้านการเกษตรนั้น ก็คือแนวคิดและมรรควิธีที่รู้จักกันในนาม

"เกษตรทฤษฎีใหม่" (www.sufficiencyeconomy.org)

พระราชดำริ "ทฤษฎีใหม่" เป็นแนวทางหรือหลักการในการจัดการทรัพยากรระดับไร่นาคือ ที่ดินและน้ำ เพื่อการเกษตรในที่ดินขนาดเล็กให้เกิดประโยชน์สูงสุด ในการดำเนินการทฤษฎีใหม่ ได้ พระราชทานขั้นตอนดำเนินงาน ดังนี้

ขั้นที่ ๑ ทฤษฎีใหม่ขั้นต้น สถานะพื้นฐานของเกษตรกร คือ มีพื้นที่น้อย ค่อนข้างยากจน อยู่ใน เขตเกษตรน้ำฝนเป็นหลัก โดยในขั้นที่ ๑ นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างเสถียรภาพของการผลิต เสถียรภาพ ด้านอาหารประจำวัน ความมั่นคงของรายได้ ความมั่นคงของชีวิต และความมั่นคงของชุมชนชนบท เป็นเศรษฐกิจพึ่งตนเองมากขึ้น มีการจัดสรรพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัย ให้แบ่งพื้นที่ ออกเป็น ๔ ส่วน ตามอัตราส่วน ๓๐:๓๐:๓๐:๑๐ ซึ่งหมายถึง พื้นที่ส่วนที่หนึ่งประมาณ ๓๐% ให้ขุดสระเก็บกักน้ำ เพื่อใช้เก็บกักน้ำฝนในฤดูฝนและ ใช้เสริมการปลูกพืชในฤดูแล้ง ตลอดจนการเลี้ยงสัตว์น้ำและพืชน้ำต่าง ๆ (สามารถเลี้ยงปลา ปลูกพืชน้ำ เช่น ผักบุ้ง ผักคะเจด ฯ ได้ด้วย) พื้นที่ส่วนที่สองประมาณ ๓๐% ให้ปลูกข้าวในฤดูฝน เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวันในครัวเรือนให้เพียงพอตลอดปีเพื่อตัดค่าใช้จ่ายและสามารถ พึ่งตนเองได้ พื้นที่ส่วนที่สามประมาณ ๓๐% ให้ปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น พืชผัก พืชไร่ พืชสมุนไพร ฯลฯ เพื่อใช้เป็นอาหารประจำวัน หากเหลือบริโภคก็นำไปจำหน่าย และพื้นที่ส่วนที่สี่ประมาณ ๑๐% ใช้เป็นที่อยู่อาศัย เลี้ยงสัตว์ และโรงเรือนอื่น ๆ (ถนน คันดิน กองฟาง ลานตาก กองปุ๋ยหมัก โรงเรือน โรงเพาะเห็ด คอกสัตว์ ไม้ดอกไม้ประดับ พืชผักสวนครัวหลังบ้าน เป็นต้น)

ทฤษฎีใหม่ขั้นก้าวหน้า เมื่อเกษตรกรเข้าใจในหลักการและได้ลงมือปฏิบัติตามขั้นที่หนึ่งในที่ดินของตนเป็นระยะเวลาพอสมควรจนได้ผลแล้ว เกษตรกรก็จะพัฒนาตนเองจากขั้น "พออยู่พอกิน" ไปสู่ขั้น "พอมีอันจะกิน" เพื่อให้มีผลสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จึงควรที่จะต้องดำเนินการตามขั้นที่สองและขั้นที่สามต่อไปตามลำดับ (มูลนิธิชัยพัฒนา, ๒๕๔๒)

(๑) การผลิต เกษตรกรจะต้องร่วมมือในการผลิตโดยเริ่มตั้งแต่ขั้นเตรียมดิน การหาพันธุ์พืช ปุ๋ย การหาน้ำ และอื่น ๆ เพื่อการเพาะปลูก

(๒) การตลาด เมื่อมีผลผลิตแล้ว จะต้องเตรียมการต่าง ๆ เพื่อการขายผลผลิตให้ได้ประโยชน์สูงสุด เช่น การเตรียม ลานตากข้าวร่วมกัน การจัดหาผู้รวบรวมข้าว เตรียมหาเครื่องสีข้าว ตลอดจนการรวมกันขายผลผลิตให้ได้ราคาดี และลดค่าใช้จ่ายลงด้วย

(๓) ความเป็นอยู่ ในขณะเดียวกันเกษตรกรต้องมีความเป็นอยู่ที่ดีพอสมควร โดยมีปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิต เช่น อาหารการกินต่าง ๆ กะปิ น้ำปลา เสื้อผ้า ที่พอเพียง

(๔) ศาสตร์การแต่ละชุมชนควรมีสวัสดิการและบริการที่จำเป็น เช่น มีสถานอนามัยเมื่อยามป่วยไข้หรือมีกองทุนไว้ให้

กั๊ยมเพื่อประโยชน์ในกิจกรรมต่าง ๆ

(๕) การศึกษา มีโรงเรียนและชุมชนมีบทบาทในการส่งเสริมการศึกษา เช่น มีกองทุนเพื่อการศึกษาเล่าเรียนให้แก่เยาวชนของชุมชนเอง

(๖) สังคมและศาสนา ชุมชนควรเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาสังคมและจิตใจ โดยมีศาสนาเป็นที่ยึดเหนี่ยวกิจกรรมทั้งหมดดังกล่าวข้างต้น จะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นราชการ องค์กรเอกชน ตลอดจนสมาชิกในชุมชนนั้นเป็นสำคัญ

ขั้นที่ ๓ ทฤษฎีใหม่ขั้นก้าวหน้า เมื่อดำเนินการผ่านพ้นขั้นที่สองแล้ว เกษตรกรจะมีรายได้ดีขึ้น ฐานะมั่นคงขึ้น เกษตรกรหรือกลุ่มเกษตรกรก็ควรพัฒนาก้าวหน้าไปสู่ขั้นที่สามต่อไป คือ คิดต่อประสานงาน เพื่อจัดหาทุน หรือแหล่งเงิน เช่น ธนาคารหรือบริษัทห้างร้านเอกชน มาช่วยในการทำธุรกิจ การลงทุนและพัฒนาคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ทั้งฝ่ายเกษตรกรและฝ่ายธนาคารกับบริษัท จะได้รับประโยชน์ร่วมกัน กล่าวคือ เกษตรกรขายข้าวได้ในราคาสูง (ไม่ถูกกดราคา) ธนาคารกับบริษัทสามารถซื้อข้าวบริโภคในราคาต่ำ (ซื้อข้าวเปลือกตรงจากเกษตรกรและมาสีเอง)

- เกษตรกรซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคได้ในราคาต่ำ เพราะรวมกันซื้อเป็นจำนวนมาก (เป็นร้านสหกรณ์ซื้อในราคาขายส่ง)
- ธนาคารกับบริษัทจะสามารถกระจายบุคลากร (เพื่อไปดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ ให้เกิดผลดียิ่งขึ้น)

ในปัจจุบันนี้ได้มีการนำเอาเกษตรทฤษฎีใหม่ไปทำการทดลองขยายผล ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาและโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ รวมทั้งกรมวิชาการเกษตรได้ดำเนินการจัดทำแปลงสาธิต จำนวน ๒๕ แห่ง กระจายอยู่ทั่วประเทศ นอกจากนี้ กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กองบัญชาการทหารสูงสุด กองทัพบก กระทรวงกลาโหม และกระทรวงศึกษาธิการ ได้มีการดำเนินงานให้มีการนำเอาทฤษฎีใหม่นี้ไปใช้อย่างกว้างขวางขึ้น

2.5. ข้อควรทำและไม่ควรทำในเกษตรทฤษฎีใหม่

(1) ข้อควรทำ : 1) ปรับอัตราส่วนที่กำหนดไว้ ให้เหมาะสมกับพื้นที่ และสภาพแวดล้อม (30:30:30:10) ต้องปลูกข้าวให้เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือนตลอดทั้งปี

- 2) ควรศึกษาสภาพดินก่อนดำเนินการขุดสระ ว่าจะสามารถเก็บกักน้ำได้หรือไม่ โดยปรึกษากับเจ้าหน้าที่
- 3) ควรนำหน้าดินจากการขุดสระน้ำ ไปถมไว้ในบริเวณที่จะทำการเพาะปลูก

- 4) ควรปลูกผักสวนครัว พืชสมุนไพร บริเวณที่ว่างรอบบ้าน เพื่อลดค่าใช้จ่ายด้านอาหารในครัวเรือน
- 5) ควรเลี้ยงสัตว์ที่เกื้อกูลต่อกันและกัน เช่น ไก่ เป็ด หรือหมู บริเวณขอบสระน้ำ หรือบริเวณบ้าน
- 6) ควรเลี้ยงปลาในสระน้ำ เพื่อการบริโภคอาหาร โปรตีนแล้วยังสามารถขายเป็นรายได้เสริมของครอบครัว
- 7) ควรปลูกหญ้าแฝกเพื่อป้องกันการพังทลายรอบคันขอบสระน้ำ
- 8) ควรมีความสามัคคีในท้องถิ่น โดยช่วยกันทำแบบ "ลงแขก" จะทำให้ประสบผลสำเร็จ
- 9) ควรปรึกษาเจ้าหน้าที่จากกรมพัฒนาที่ดิน กรมวิชาการเกษตร กรมชลประทาน กรมส่งเสริมการเกษตร
- 10) ควรปรึกษาตลอดจนนายอำเภอ เกษตรอำเภอ เกษตรตำบล และเจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

(2) ข้อไม่ควรทำ: 1) อย่าคิดว่าถ้ามีพื้นที่เกษตรน้อยกว่าหรือมากกว่า 15 ไร่ จะทำทฤษฎีใหม่ไม่ได้

- 2) ไม่ควรเสียดายที่ดินส่วนหนึ่งที่จะต้องนำมาขุดเป็นสระน้ำ และถ้ามีสระน้ำอยู่แล้วไม่จำเป็นต้องขุดสระใหม่
- 3) อย่าทำลายหน้าดินที่มีความอุดมสมบูรณ์ในขณะ ขุดสระน้ำ
- 4) ไม่ควรปลูกพืชหรือไม้ยืนต้นที่ต้องการน้ำมากบริเวณคันขอบสระน้ำ
- 5) ไม่ควรปลูกพืชเพียงชนิดเดียว
- 6) หากดำเนินการด้านการเกษตรกรรมอื่นใดได้ผลอยู่แล้ว ไม่ควรปรับเปลี่ยนมาทำทฤษฎีใหม่ เพราะไม่จำเป็น
- 7) หากสภาพภูมิประเทศไม่เหมาะสม ทำทฤษฎีใหม่ไม่ได้ ก็ต้องหาหนทางอื่นที่เหมาะสมต่อไป
- 8) อย่าทอดทิ้งและเกียจคร้าน (ข้อมูลจากมูลนิธิชัยพัฒนา www.chaipat.or.th/chaipat/journal/aug99/thai/self.html)

2.5. เศรษฐกิจพอเพียงกับทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ

เศรษฐกิจพอเพียงและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ เป็นแนวทางในการพัฒนาที่นำไปสู่ความสามารถ ในการพึ่งตนเอง ในระดับต่าง ๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยลดความเสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรของธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่าง ๆ โดยอาศัยความพอประมาณและความมีเหตุผล การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดี มีความรู้ ความเพียรและความอดทน ใฝ่สติและปัญญา การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และความสามัคคี เศรษฐกิจพอเพียงมีความหมายกว้างกว่าทฤษฎีใหม่โดยที่เศรษฐกิจพอเพียงเป็นกรอบแนวคิดที่ชี้บอกหลักการและแนวทางปฏิบัติของทฤษฎีใหม่ในขณะที่ แนวพระราชดำริเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่หรือเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งเป็นแนวทางการพัฒนาภาคเกษตรอย่างเป็นขั้นตอนนั้น เป็นตัวอย่างการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในทางปฏิบัติ ที่เป็นรูปธรรมเฉพาะในพื้นที่ที่เหมาะสม

ทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริ อาจเปรียบเทียบกับหลักเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีอยู่ 2 แบบ คือ แบบพื้นฐานกับแบบก้าวหน้า ได้ดังนี้

ความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัวโดยเฉพาะเกษตรกร เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐาน เทียบได้กับทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ที่มุ่งแก้ปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ห่างไกลแหล่งน้ำ ต้องพึ่งน้ำฝน และประสบความเสี่ยงจากการที่น้ำไม่พอเพียง แม้กระทั่งสำหรับการปลูกข้าวเพื่อบริโภค และมีข้อสมมติว่า มีที่ดินพอเพียงในการขุดบ่อเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าวจากการแก้ปัญหาความเสี่ยงเรื่องน้ำจะทำให้เกษตรกรสามารถมีข้าวเพื่อการบริโภคยังชีพในระดับหนึ่งได้ และใช้ที่ดินส่วนอื่น ๆ สนองความต้องการพื้นฐานของครอบครัว รวมทั้งขายในส่วนที่เหลือเพื่อมีรายได้ที่จะใช้เป็นค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ที่ไม่สามารถผลิตเองได้ ทั้งหมดนี้เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้เกิดขึ้นในระดับครอบครัว อย่างไรก็ตาม แม้กระทั่ง ในทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 1 ก็จำเป็นที่เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากชุมชนราชการ มูลนิธิ และภาคเอกชน ตามความเหมาะสม ความพอเพียงในระดับชุมชนและระดับองค์กรเป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 2 เป็นเรื่องของการสนับสนุนให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ หรือการที่ธุรกิจต่าง ๆ รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายวิสาหกิจ กล่าวคือ เมื่อสมาชิกในแต่ละครอบครัวหรือองค์กรต่าง ๆ มีความพอเพียงขั้นพื้นฐานเป็นเบื้องต้นแล้วก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมมือกันสร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่มและส่วนรวมบนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนกัน การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามกำลังและความสามารถของตน ซึ่งจะสามารถทำให้ชุมชนโดยรวมหรือเครือข่ายวิสาหกิจนั้น ๆ เกิดความพอเพียงในวิถีปฏิบัติอย่างแท้จริง ความพอเพียงในระดับประเทศ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ซึ่งครอบคลุมทฤษฎีใหม่ขั้นที่ 3 ซึ่งส่งเสริมให้ชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ ในประเทศ เช่น หน่วยงานขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัย เป็นต้น

หลักการของเศรษฐกิจพอเพียง 3 ส่วนดังกล่าวข้างต้น สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนของประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศได้เป็นอย่างดี

2.6. การนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้แก้ไขปัญหาความยากจน

ในปัจจุบันปัญหาความยากจนได้แพร่กระจายไปสู่บุคคลทุกกลุ่มในสังคมไทย ซึ่งความยากจนในที่นี้หมายถึงการมีรายได้ไม่พอกับรายจ่าย จนถึงขั้นต้องกู้หนี้ยืมสินจากผู้อื่นมาใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตประจำวัน อันเนื่องมาจากการตกเป็นเหยื่อของลัทธิบริโภคนิยม วัตถุนิยมอย่างไร้ขอบเขตจำกัด (ประเวศ วะสี, 2530, หน้า 35) ฉะนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนดังกล่าว จึงควรใช้แนวความคิดของเศรษฐกิจพอเพียงมาแก้ไขปัญหาด้วยการรู้จักคำว่า “พอ” ใน 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 พอมีพอกิน เป็นการผลิตเพื่อตนเอง เพื่อครอบครัวเป็นอันดับแรก ดังข้อความที่ว่า “กินทุกอย่างที่ปลูก และปลูกทุกอย่างที่กิน” (เสรี พงศ์พิศ, 2549, หน้า 119-120) พึ่งเงินให้น้อยที่สุด เพราะเป็นสิ่งหายาก โดยเริ่มจากการ

ทำบัญชีรายรับ รายจ่ายของครัวเรือน ซึ่งจะช่วยให้รู้ว่าอะไรเป็นรายจ่ายที่ฟุ่มเฟือย อะไรเป็นสิ่งที่เกินความพอดี เป็นสิ่งที่เกินความต้องการ อะไรเป็นสิ่งที่สามารถลดลงได้ และอะไรเป็นสิ่งที่สามารถผลิตเองได้ ซึ่งก็คือ การพึ่งตนเองได้ โดยค่อย ๆ พิจารณาทำทีละอย่าง ลดรายจ่ายลง ลดการพึ่งพิงจากภายนอก เช่น ปลูกผักสวนครัวไว้กินในบ้าน เลี้ยงเป็ด เลี้ยงไก่ไว้กินไข่ ทำน้ำยาซักผ้า น้ำยาล้างจาน แชมพูสระผม สบู่เหลวไว้ใช้เอง ใช้ปุ๋ยชีวภาพที่ทำจากวัสดุเหลือใช้ในบ้านแทนการซื้อปุ๋ยวิทยาศาสตร์ เป็นต้น กำหนดแผนชีวิตด้วยตนเอง ซึ่งหลักการและแนวทางดังกล่าวใช้ได้กับบุคคลทุกกลุ่มอาชีพ แต่หากเป็นเกษตรกร ซึ่งมีพื้นที่การเกษตรอยู่แล้ว ก็ควรบริหารจัดการพื้นที่ตามแนวทฤษฎีใหม่เป็นหลัก โดยปลูกข้าวในจำนวนที่เพียงพอต่อการบริโภคของทุกคนในครอบครัว กำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมกับแหล่งน้ำ วางแผนการปลูกพืชหมุนเวียน ปลูกผลไม้ไว้ตามแนวรั้ว ปลูกไม้ยืนต้นไว้สร้างบ้านทำเฟอร์นิเจอร์ เกษังไม้ที่เหลือใช้นำมาเผาถ่านสำหรับหุงต้ม ซึ่งในขณะเผาถ่านยังได้น้ำส้มควันไม้ไว้รักษาโรคผิวหนัง ทำสารไล่แมลง โคนต้นไม้ยืนต้นยังสามารถปลูกพืชสมุนไพรไว้ทำยารักษาโรค เป็นอาหาร และของใช้ในบ้านได้ด้วย ตลอดจนสามารถแจกจ่าย แบ่งปันให้กับเพื่อนบ้าน รวมถึงจำหน่ายเพื่อหารายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัวอีกด้วย การกระทำเช่นนี้ก่อให้เกิดความสุขใจ รู้จักอดทน ซึ่งก็คือการฝึกธรรมะให้กับตนเอง รู้จักคำว่า “พอ” ไม่โลภมาก ชีวิตก็มีความสุข ซึ่งอย่างน้อยก็เป็นความสุขจากการไม่สร้างหนี้เพิ่ม และมีความสุขจากการผูกมิตรไมตรีกับเพื่อนบ้านใกล้เคียง

ขั้นที่ 2 อยู่ดีกินดี เป็นขั้นของการรวมกลุ่มสมาชิกในชุมชนและในสังคมใกล้เคียงเข้าด้วยกันเพื่อก่อให้เกิดพลังเพื่อก่อให้เกิดการผลิต เพื่อบ่มไปสู่เศรษฐกิจชุมชน ด้วยการรวบรวมข้อมูลด้านการตลาด การแปรรูปวัตถุดิบของชุมชนให้เป็นสินค้าและบริการ เพื่อหารายได้เพิ่มขึ้น เช่น ผลผลิตของข้าวแปรรูปเป็น ไก่ของสำเร็จรูป การนำสมุนไพรที่ปลูกได้มาอบแห้งบรรจุแคปซูล การทำปุ๋ยอัดเม็ดชีวภาพ ปุ๋ยน้ำ และสารไล่แมลงบรรจุขวด เป็นต้น ซึ่งจำเป็นต้องมีการรวมกลุ่มให้เข้มแข็ง การสร้างเครือข่ายของการพัฒนา และเครือข่ายวิสาหกิจชุมชน เพื่อเพิ่มมูลค่า (value added) ของผลิตภัณฑ์ที่เกิดขึ้นจากภูมิปัญญาชาวบ้านให้สูงขึ้น

ขั้นที่ 3 มั่งมี ศรีสุข เป็นขั้นการดำเนินธุรกิจชุมชน โดยเกิดพลังสร้างสรรค์จากเครือข่ายสหกรณ์ที่มีกิจกรรมคล้ายคลึงกัน ร่วมมือกันทำกิจกรรมผลิต และการจำหน่ายเพื่อก่อให้เกิดอำนาจในการต่อรองในทุก ๆ เรื่อง โดยที่ประชาชนในชุมชนและในสังคมต้องเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตเอง เช่น เป็นเจ้าของโรงงานผลิตปุ๋ยชีวภาพ โรงสีกลาง กิจการขนส่ง เจ้าของตลาดกลางการเกษตร เป็นต้น เพื่อให้สามารถกำหนดราคาสินค้าและบริการได้เอง ซึ่งก่อให้เกิดความมั่งมี ศรีสุขขึ้นได้

2.7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษาสามารถจำแนกได้ดังนี้

2.7.1. พระมหาประทีป พรหมสิทธิ์ “การศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง”

โครงการวิจัยเรื่อง: การศึกษาวิธีการดำเนินการผลิตตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรภาคกลาง

ในการศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญาผู้ศึกษานำเสนอบทวิเคราะห์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยใช้ปรัชญาประสบการณ์นิยม ปฏิบัตินิยมและพุทธเศรษฐศาสตร์

นอกจากนี้ผู้ศึกษายังกล่าวถึงสถานการณ์ของประเทศไทยในปี พ.ศ.2540 ขณะนั้นประเทศไทยตกอยู่ในภาวะวิกฤตเศรษฐกิจ สถาบันการเงินและธุรกิจจำนวนมากล้มละลาย ส่งผลกระทบให้คนไทยจำนวนมากนับล้านว่างงาน หลายคนแสวงหาวิธีการต่างๆ เพื่อปรับตัวรับมือวิกฤตเศรษฐกิจ คนไทยหลายคนพยายามทุกวิถีทางเพื่อความอยู่รอดในภาวะฟองสบู่แตกท่ามกลางความระส่ำระสายเหล่านี้ “เศรษฐกิจพอเพียง” และ “ทฤษฎีใหม่” ตามแนวพระราชดำริคือหนึ่งทางแห่งความรอด

ทฤษฎีใหม่เป็นแนวทางในการบริหารจัดการที่ดินและน้ำเพื่อการเกษตรในที่ดินทำนาขนาดเล็กเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยการปลูกข้าวเป็นพืชหลักและมีแหล่งน้ำเป็นปัจจัยสำคัญ เป็นระบบเศรษฐกิจพอเพียงที่เกษตรกรสามารถเลี้ยงตนเองได้ในระดับประหยัดก่อน โคชุมชนต้องมีความสามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกันเพื่อลดค่าใช้จ่าย

การศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) ในความหมายที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงพระราชทาน หมายถึงความพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภอย่างมากและไม่เบียดเบียนผู้อื่นหรือกล่าวอย่างย่อๆ ว่า คือความพอประมาณ และมีความมีเหตุผลคือซื่อตรงและไม่เบียดเบียนผู้อื่น

เศรษฐกิจพอเพียงที่เน้นความพอประมาณ เน้นความสมควร ซึ่งมีรากฐานแนวความคิดมาจากพระพุทธศาสนาในหัวข้อที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทาหรือรู้จักกันทั่วไปว่า “ทางสายกลาง” ส่วนเป้าหมายการผลิตและการบริโภคในพุทธศาสนา ต้องการที่จะทำให้ระบบทั้งระบบดำเนินไปในลักษณะที่ยั่งยืน (Sustainable) โดยที่มนุษย์สามารถลดความทุกข์และเข้าถึงความสุขในระดับชั้นต่างๆ เป้าหมายสุดท้ายอยู่ที่นิพพาน ซึ่งเข้าถึงได้ด้วยปัญญา

การศึกษาของพระมหาประทีป พรหมสิทธิ์ ที่ศึกษาเรื่อง “การศึกษาวิเคราะห์เชิงปรัชญาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นการศึกษาวิเคราะห์ถึงแนวคิด ปรัชญาของคำว่าเศรษฐกิจพอเพียงเท่านั้นไม่ได้มีการทดลองปฏิบัติ ผู้ศึกษาวิเคราะห์ตีความแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงด้วยปรัชญา สามสำนักคือประสบการณ์นิยมปฏิบัตินิยมและธรรมชาตินิยม รวมทั้งนำพุทธธรรมและพุทธเศรษฐศาสตร์มาวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงในที่สุด

2.7.2. กังสดาล อยู่เย็น “พลวัตชุมชนบ้านเป็ดในภายใต้แนวความคิดเศรษฐกิจพอเพียง” ผลการศึกษาพบว่า พัฒนาการด้านเศรษฐกิจของชุมชนบ้านเป็ดในเริ่มจากระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมที่ผลิตเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน โดยจะเห็นได้จากการมีชีวิตที่เรียบง่าย มีการปลูกข้าวไว้กินเอง มีการหาอาหารได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น หนองน้ำ มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูล

กัน จากนั้นจึงเริ่มมีการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและรูปแบบการผลิต เป็นรูปแบบการผลิตเพื่อขาย ซึ่งเริ่มจากการปลูกพืชเศรษฐกิจ เช่น ยางพารา เงาะ ทุเรียน ที่เป็นลักษณะพืชเชิงเดี่ยว เป็นผลให้วิถีชีวิตแบบการพึ่งตนเองหมดไป เป็นการที่ต้องพึ่งพาทรัพยากรจากภายนอกชุมชนทั้งสิ้น นอกจากนี้การเข้ามาของนายทุนเพื่อทำสัมปทานป่าไม้และ การปรับเปลี่ยนการทำนาข้าวมาเป็นนาถั่ว ก่อให้เกิดผลกระทบต่อชุมชนทั้งทางด้านระบบนิเวศของป่าชายเลน ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรในชุมชน แหล่งอาหารที่เคยอุดมสมบูรณ์ และระบบความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนที่ค่อยๆ จะล่มสลายลงไป พร้อมๆ กับความเจริญเติบโตของค่านิยมแบบทันสมัย จนกระทั่งชาวบ้านในชุมชนตระหนักและหาหนทางในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ได้สำเร็จในระดับหนึ่ง และชาวบ้านส่วนหนึ่งที่เห็นถึงผลเสียของการพัฒนาที่ผ่านมา มีความพยายามที่จะปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตและรูปแบบการผลิตให้ดำเนินรอยตาม พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ด้วยการดำเนินชีวิตตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

การเปลี่ยนไปสู่ระบบการผลิตแบบใหม่ที่มีการใช้สารเคมี มีการพึ่งพาเทคโนโลยีและมีการนำเข้าของวัตถุดิบและสารเคมีที่มีความจำเป็นต่อกระบวนการผลิตนั้น ก่อให้เกิดผลกระทบต่อรูปแบบการผลิตแบบดั้งเดิมที่ต้องพึ่งพาและขึ้นอยู่กับธรรมชาติมาเป็นขึ้นอยู่กับเครื่องจักร เครื่องยนต์และสารเคมี ทั้งปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง และยาปราบศัตรูพืช ซึ่งการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตดังกล่าว มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต ตลอดจนส่งผลกระทบต่อภาวะสุขภาพของคนในชุมชน การนำเข้าเทคโนโลยี เครื่องจักร ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง เป็นเหตุให้ระบบเกษตรกรรมแบบดั้งเดิมที่เคยอุดมไปด้วยความหลากหลายของพืชพรรณธัญญาหาร สวนครัว ผัก ข้าว ไม้ยืนต้นและสัตว์เลื้อย ถูกแทนที่ด้วยระบบการเกษตรแผนใหม่ที่เน้นการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเพื่อการส่งออก ซึ่งการปลูกพืชเชิงเดี่ยว (Monocorp) เป็นตัวทำลายความสมดุลของธรรมชาติอย่างมหาศาลคือ เมื่อมีการปลูกพืชเพียงอย่างเดียวจำนวนมากๆ ต้องมีการขยายพื้นที่เพาะปลูกก่อให้เกิดการทำลายป่าและทำให้พืชที่ปลูกอ่อนแอ ศัตรูพืชเบียดเบียนได้ง่าย และเมื่อประกอบกับเป้าหมายการผลิตเพื่อการค้า ทำให้เกษตรกรต้องอาศัยสารเคมีในการกำจัดศัตรูพืชและใช้ปุ๋ยเคมีในการบำรุงพืช เพื่อเพิ่มผลผลิตเป็นการตอบสนองความต้องการของตลาด ก่อให้เกิดปัญหาการตกค้างของสารเคมีในธรรมชาติ และยังส่งผลกระทบต่อปัญหาสุขภาพ ไม่ว่าจะอยู่ในฐานะผู้ผลิตหรือผู้บริโภคก็ตาม

จนกระทั่งผู้นำได้กระตุ้นให้ชาวบ้านตระหนักและเริ่มปรับเปลี่ยนพฤติกรรมบางอย่าง เพื่อคืนกลับสู่ธรรมชาติ เช่น การใช้ปุ๋ยจุลินทรีย์ การใช้สมุนไพรแทนยาฆ่าแมลง ซึ่งแม้จะไม่สามารถทำได้ 100% แต่ยังเป็นความพยายามของชาวบ้านที่จะคืนกลับไปใช้วิถีชีวิตแบบเดิมๆ จุดเริ่มต้นของการหันมาทำเกษตรอินทรีย์ คือ ชุมชนส่งตัวแทนไปเข้ารับการอบรมเรื่องปุ๋ยจุลินทรีย์ หลังจากนั้นจึงทดลองนำมาปฏิบัติและเผยแพร่ความรู้แก่ชาวบ้านที่สนใจ สำหรับการใช้สมุนไพรเพื่อลดปัญหาเรื่องสารเคมีที่ใส่ฆ่าแมลงศัตรูพืช ที่เมื่อใช้แล้วทำให้เกิดสารตกค้างและเป็นอันตรายต่อสุขภาพ ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค จึงเริ่มมีการใช้สมุนไพรชนิดต่างๆ เพื่อลดปริมาณของแมลงศัตรูพืช เช่น การปลูกต้นสะเดา ตะไคร้ หอม

โครงการวิจัยเรื่อง: การศึกษาวิธีการดำเนินการผลิตตามแนวเกษตรทฤษฎีใหม่ของเกษตรกรภาคกลาง

และผักที่มีกลิ่นแรงๆ เช่น ผักชีปลูกแวมเพื่อไม่ให้แมลงมากิน แวมตามต้นไม้ยืนต้นที่ปลูกไว้ในนอกจากลดปริมาณแมลง ยังไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพด้วยและทำให้ระบบนิเวศเหมือนเดิม

ผลการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่แสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของชาวบ้านเปรี๊น คือ รูปแบบการผลิตที่มีการนำแนวทางเกษตรทางเลือกเข้ามาปฏิบัติ หรือแนวทางการปฏิบัติที่ใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่าและระมัดระวัง การบริโภคที่มีความเรียบง่าย ประหยัดใส่ใจกับสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ในส่วนของการจัดสรร ผลผลิตมีการแบ่งปันส่วนในเรื่องของปัจจัยการผลิตแล้ว ยังมีการแบ่งปันผลผลิตให้แก่ญาติ พี่น้อง เพื่อนบ้านและชุมชน ทั้งในรูปของวัตถุดิบ แรงงาน และทรัพย์สิน ซึ่งเป็นการดำรงไว้ซึ่งความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือเกื้อกูลกันในชุมชน และอาศัยที่เห็นได้อย่างเด่นชัดในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจบางประการที่อยู่บนพื้นฐานของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือ อาชีพทำสวนผลไม้ การทำนาถ่วงแบบธรรมชาติและประมงพื้นบ้าน

ผลการศึกษา พบว่า ชุมชนบ้านเปรี๊นเป็นหมู่บ้านที่ประสบปัญหาที่เกิดขึ้นจากกระแสการพัฒนาแบบทันสมัย และมีความพยายามในการหาหนทางที่จะปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตทั้งการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตประจำวัน แม้จะเป็นความพยายามของสมาชิกเพียงส่วนหนึ่งในชุมชน แต่การปรับเปลี่ยนแนวคิดและการดำเนินการตามเศรษฐกิจพอเพียงได้นั้น เป็นการปรับเปลี่ยนอย่างค่อยเป็นค่อยไป

การปรับเปลี่ยนวิถีการดำรงชีวิตและรูปแบบการผลิตด้วยการทำการเกษตรทางเลือก ทำให้ชุมชนมีความเข้าใจและตระหนักถึงผลดีของทฤษฎีใหม่ ถือว่าเป็นพลวัตของการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิต รวมทั้งการนำทฤษฎีใหม่มาปฏิบัติภายใต้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงและรูปแบบการผลิตแบบเกษตรทางเลือก ทำให้ชุมชนสามารถสร้างความมั่นคงทางรายได้ด้วยประการหนึ่ง สำหรับระบบของการแลกเปลี่ยน ได้มีการรวมตัวเพื่อสร้างอำนาจต่อรองกับพ่อค้าคนกลางที่มาซื้อผลิตผลในชุมชน และถือว่าการรู้เท่าทันต่อสถานการณ์สังคมและเศรษฐกิจ ระบบความสัมพันธ์ก็เป็นจุดหนึ่งที่น่าสนใจ คือ การมีน้ำใจ น้ำใจ ความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย มีความไว้วางใจกัน และหากเป็นนอกฤดูซื้อ-ขาย ผลิต ผู้ซื้อก็ยังแวะมาคุยรวมทั้งมีของฝากชาวบ้านด้วย ซึ่งเป็นสังคมของความเอื้ออาทรที่มีต่อกัน

ผลการศึกษาในส่วนหนึ่งพบว่า ในอดีตได้มีวิถีชีวิตในลักษณะเศรษฐกิจพอเพียงอยู่แล้วโดยผู้วิจัยใช้คำว่า “เศรษฐกิจแบบดั้งเดิม” ดังจะพบได้จากความตอนหนึ่งว่า พัฒนาการด้านเศรษฐกิจของชุมชนบ้านเปรี๊นเริ่มจากระบบเศรษฐกิจแบบดั้งเดิมที่ผลิตเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือน โดยจะเห็นได้จากการมีชีวิตที่เรียบง่าย มีการปลูกข้าวไว้กินเอง มีการหาอาหารได้จากแหล่งน้ำธรรมชาติ เช่น หนองน้ำ มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

2.7.3. วินัย ตูปนะ. “การดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ ของกรมพัฒนาชุมชนในจังหวัดน่าน.”

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาทัศนคติและความคาดหวังของกลุ่มตัวอย่างที่มีต่อโครงการ อันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ ในระยะแรกของการดำเนินโครงการ

ผลการวิจัยพบว่า ทัศนคติทั้งของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนและประธานกลุ่มกิจกรรมที่มีต่อโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ ส่วนมากมีทัศนคติที่ดีในด้านความคาดหวังของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนและประธานกลุ่มกิจกรรมในผลการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ

ผลการวิจัยพบว่า ความคาดหวังทั้งของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนและประธานกลุ่มกิจกรรม ที่มีต่อโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเศรษฐกิจแบบพอเพียงเฉลิมพระเกียรติ จะประสบผลสำเร็จในระดับมากและผลการวิจัยพบว่า ผู้ให้ข้อมูลทั้งสองกลุ่มมีความคาดหวังว่าการดำเนินงานจะประสบ ผลสำเร็จมากในทุกกิจกรรม

2.7.4. พัฒนภรณ์ ฉัตรวิโรจน์. “บทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น.”

การวิจัยนี้มุ่งศึกษาบทบาทของครูในการส่งเสริมความรู้เศรษฐกิจพอเพียงโดยสำรวจ ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล อาทิ เพศ อายุ การศึกษา ปัจจัยด้านแนวคิด เจตคติในการปฏิบัติกับบทบาทในการส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง รวมทั้งการสนับสนุนจากสังคม ตลอดจนศึกษาว่ามีความเข้าใจและสนใจแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรบ้าง สามารถถ่ายทอดความรู้เศรษฐกิจพอเพียงให้กับผู้เรียนมากน้อยเพียงไร เป็นเพียงการศึกษาเชิงสำรวจความคิดเห็นทัศนคติ และความสนใจและเข้าใจเศรษฐกิจพอเพียงอย่างไรบ้าง ยังไม่ถึงระดับการนำไปประยุกต์ใช้ศึกษาในกลุ่มวิชาชีพครู เพราะกระทรวงศึกษาธิการได้มีนโยบายการส่งเสริมความรู้ด้านนี้ ผลการวิจัยพบว่า ครูส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับบทบาทการส่งเสริมความรู้ในระดับต่ำ

3. ปณิดา พงษ์นภาพิไล. “การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม การเกษตรทฤษฎีใหม่ตาม แนวพระราชดำริ.” ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2543.

สรุปผลการวิจัย เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม : การเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำริพบว่า บุตรเกษตรกรมีความต้องการเข้ารับการฝึกอบรม สูงถึงร้อยละ 92.5 และต้องการฝึกอบรมในเรื่อง

โรคแมลงศัตรูพืชและการป้องกันกำจัดศัตรูพืช และการผลิตไม้ผลและการผลิตพืชในการเกษตรผสมผสาน ตามลำดับ การพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรม ซึ่งประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ

- 1) หลักการ - หลักสูตรนี้มุ่งเน้นให้บุตรเกษตรกรได้พัฒนาความรู้ เจตคติทักษะและประสบการณ์ที่ได้จากการฝึกอบรมไปใช้ในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตในลักษณะพึ่งตนเอง รู้จักการบริหารจัดการเกี่ยวกับการเกษตรอย่างสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ เพื่อเกิดประสิทธิภาพในการประกอบอาชีพของบุคคลในท้องถิ่นอย่างยั่งยืน
- 2) จุดประสงค์ - เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเกษตรทฤษฎีใหม่และเศรษฐกิจพอเพียง มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการผลิตธุรกิจการเกษตรรู้จักใช้ทรัพยากรอย่างมีคุณค่าเกิดประโยชน์สูงสุด จนสามารถยกระดับคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้นในลักษณะที่พึ่งตนเองได้
- 3) โครงสร้างและเนื้อหา - ให้ความสำคัญต่อภาคความรู้ที่จะนำไปปฏิบัติการทัศนศึกษา การวิเคราะห์และการวางแผน และสามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ
- 4) เทคนิควิธีการ - นิยมใช้รูปแบบการสอนหรือการอบรมทั่วไป โดยมีสื่อประกอบเช่น วีดิทัศน์ สไลด์ การระดมสมอง การสาธิต การจำลองสถานการณ์ ตลอดจนการฝึกปฏิบัติและการศึกษาดูงาน
- 5) ระยะเวลา - ระยะเวลาที่เหมาะสมในภาคทฤษฎี 37 ชั่วโมง ภาคฝึกปฏิบัติ 12 ชั่วโมง และกิจกรรมเสริมหลักสูตร 13 ชั่วโมง รวมระยะเวลาตลอดหลักสูตร 62 ชั่วโมง
- 6) การประเมินผล - ควรจะมีการทดสอบก่อน ระหว่างการและหลังการฝึกอบรม รวมถึงมีการติดตามหลังการฝึกอบรมไปแล้ว เพื่อทราบถึงความเปลี่ยนแปลง

2.7.6. ทรงชัย ตียนานท์. "การศึกษาทักษะของเกษตรกรในการสร้างความมั่นคงทางรายได้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง." งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเพื่อการศึกษาทักษะของเกษตรกรเรื่องการสร้างความมั่นคงทางรายได้ โดยเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่ปฏิบัติกิจกรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

สรุปผลการวิจัย

ทางด้านเศรษฐกิจ พบว่า เกษตรกรต้องซื้ออาหารมาบริโภคเนื่องจากผลิตเองได้น้อย ภาวะสุขภาพส่วนใหญ่แข็งแรง การดูแลสุขภาพส่วนใหญ่จะไปพบแพทย์ก็ต่อเมื่อเจ็บป่วย โดยครอบครัวมีการใช้บัตรประกันสุขภาพ และค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลส่วนใหญ่ครอบครัวละไม่เกิน 5,000 บาท/ปี.ในด้านเกี่ยวกับความรู้ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จากการศึกษาพบว่าครอบครัวส่วนใหญ่ รู้จักแนวคิด

เศรษฐกิจพอเพียงถึงร้อยละ 69.7 โดยรับรู้จากแหล่งข้อมูลโทรทัศน์ ส่วนใหญ่ไม่ได้รับการอบรมความรู้เกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง และไม่เคยไปปฏิบัติงานด้านเกษตรทฤษฎีใหม่ ด้านการบริโภคส่วนใหญ่เข้าใจว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเรื่องเกี่ยวกับการกินอยู่อย่างประหยัดเหมาะสมกับรายได้ ในด้านสิ่งแวดล้อม การผลิตด้วยแรงงานคนแทนเครื่องจักรเป็นการช่วยลดมลภาวะทำให้สิ่งแวดล้อมในเรื่องสุขภาพอนามัย การบริโภคอาหารที่ปราศจากสารเคมี ทำให้มีสุขภาพอนามัยดี

สรุปภาพรวม เกษตรกรมีความรู้เกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับสูง

1. ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติกิจกรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จากการศึกษาพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้รับการสนับสนุนทางด้านเงินทุนอย่างเพียงพอ และในการทำการเกษตรแบบผสมผสาน พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ปฏิบัติได้น้อยในการปลูกพืชมากกว่า 1 อย่าง และในการจัดหาพื้นที่ให้มีแหล่งน้ำพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้จัดเตรียมที่ดินเพื่อเป็นแหล่งน้ำ และเกษตรกรส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้วิธีการทางธรรมชาติในการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของดินและระบบนิเวศน์ โดยเกษตรกรยังคงใช้ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลง และไม่ได้รับการอบรมเพื่อการเพิ่มความรู้ในการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ เกษตรกรส่วนใหญ่ไม่มีการรวมกลุ่มในการประกอบอาชีพเพื่อต่อรองกับระบบตลาด กล่าวโดยสรุป เกษตรกรปฏิบัติกิจกรรมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับน้อย

2. ทักษะเกี่ยวกับการประกอบอาชีพทางการเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรต่อการสร้างความมั่นคงทางด้านรายได้ของครอบครัว

จากการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการมีแหล่งน้ำเพียงพอจะทำให้มีผลผลิตตลอดปี และส่วนใหญ่เห็นว่า การทำการเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง จะทำให้ครอบครัว มีรายได้เพียงพอในการชำระหนี้ และทำให้สามารถอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีการบริโภคอาหาร ที่ปราศจากสารเคมีสุขภาพแข็งแรง ในด้านความพึงพอใจในชีวิต เกษตรกรเห็นว่า การเพิ่มพูนผลผลิตทางการเกษตรที่เพียงพอต่อการบริโภคตลอดปี จะทำให้เกษตรกรพึงพอใจในชีวิตและในด้านการรวมกลุ่ม เห็นว่าการสร้างความสามัคคีในชุมชนก่อให้เกิดความสุขในครอบครัว

สรุปภาพรวมทักษะเกี่ยวกับการประกอบอาชีพทางการเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงของเกษตรกรต่อการสร้างความมั่นคงทางด้านรายได้ของครอบครัว พบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่เห็นด้วยมาก

จากผลการวิจัยจะเห็นว่า ผลของการศึกษาขัดแย้งกันมาก คือ แม้ว่าภาพรวมเกษตรกรกลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับสูง และมีทักษะเห็นด้วยว่าการทำการเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจะช่วยสร้างความมั่นคงทางด้านรายได้ของครอบครัว แต่การนำความรู้ไปปฏิบัติได้น้อยในระดับต่ำ ฉะนั้นควรจะให้หน่วยงานของรัฐและเอกชนมีการส่งเสริม การจัดฝึกอบรม เพิ่มความรู้ ทักษะการปฏิบัติการเกษตรตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงมีแหล่งเงินทุนให้เกษตรกรกู้ยืมเพื่อทำการเกษตรได้

2.7.7. ศศิพร ปาณิกบุตร. “ปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีความสัมพันธ์กับการดำเนินชีวิตของเกษตรกรในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่.”

สรุปผลการวิจัย

1. ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ดำเนินชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้ผู้ดำเนินชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ ไม่มีความแตกต่างกันมากนักทั้งในด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพการประกอบอาชีพ สมาชิกในครัวเรือน

ส่วนที่ต่างกันคือผู้ดำเนินชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่เกษตรอำเภอมากกว่าผู้ไม่ได้ผู้ดำเนินชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ และผู้ดำเนินชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่มีรายได้/รายจ่ายรวม จำนวนที่ดินถือครองมากกว่าผู้ไม่ได้ผู้ดำเนินชีวิต ในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่

2. การได้รับข่าวสารและความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับข้อมูลจากโทรทัศน์ และเข้าใจเกี่ยวกับ “ทฤษฎีใหม่” ว่า จะต้องแบ่งที่ดินออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ปลูกข้าว ขุดสระเลี้ยงปลา ปลูกผลไม้และเป็นที่อยู่อาศัยพร้อมเลี้ยงสัตว์ และปลูกพืชสวนครัว การทำตามทฤษฎีใหม่จะทำให้ดินมีความอุดมสมบูรณ์ ทฤษฎีใหม่เป็นการเกษตรที่ใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นหลัก ทฤษฎีใหม่จะสำเร็จขึ้นอยู่กับตัวเกษตรกรเอง ซึ่งจากการวิจัยพบว่าเกษตรกรที่ดำเนินชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่ได้รับข่าวสารและมีความรู้ความเข้าใจมากกว่าผู้ไม่ได้ผู้ดำเนินชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่

3. ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจกับการดำเนินชีวิตในรูปแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริทฤษฎีใหม่

ผลการวิจัยพบว่า ระดับการศึกษา ขนาดครัวเรือน การเป็นสมาชิกของกลุ่มทางสังคม รายได้ รายจ่าย การถือครองที่ดิน การได้รับข่าวสาร และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทฤษฎีใหม่ มีความสัมพันธ์หรือมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนจำนวนหนี้สินไม่มีความสัมพันธ์หรือไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

2.7.8. สุรางค์ลักษณ์ โรจน์พานิช. “การประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงกับสถาน

สงเคราะห์: กรณีศึกษา: ผู้วิจัยศึกษาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ทำความเข้าใจแล้วไปประยุกต์ ปฏิบัติในบริบทสถานสงเคราะห์ จากนั้นจึงศึกษาทัศนคติและความเข้าใจของบุคลากรในสถานสงเคราะห์ว่าสามารถนำไปใช้ได้หรือไม่

ผลการศึกษา พบว่า การนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงนั้นสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้กับทุกเพศ ทุกวัย และระดับการศึกษา แต่พบว่ามีข้อจำกัดอยู่บ้างในส่วนของการจัดวิธีการในการนำไปใช้ เช่น กิจกรรมหรือโครงการบางอย่างไม่ใช่ทุกคนจะเข้าร่วมได้เหมือนกัน หากยึดกิจกรรมหรือโครงการเป็นตัวชี้วัดการนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้ก็ควรคำนึงถึงอุปสรรคด้านเวลาและความเหมาะสมของช่วงวัยด้วย

การทดลองปฏิบัติครั้งนี้เริ่มต้นจากการชี้แนะโดยผู้บริหารสถานสงเคราะห์ได้นำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ให้เหมาะสมกับกิจกรรมในองค์กร และเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นภายในองค์กร เป็นการสอนสร้างนิสัย ปลุกฝังค่านิยมตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

เน้นการจัดการสรรพพยากรมากกว่าการระดมทรัพยากร ซึ่งนับว่าเป็นแนวทางในการพึ่งตนเอง รู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์

2.7.9. ชัยรินทร์ ชัยวิสิทธิ์. “การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างเสริมค่านิยม ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงให้นักเรียนและชุมชนด้วย โครงการอาชีพ”

ผลการวิจัย

1. การพัฒนาให้นักเรียนทำโครงการอาชีพที่ชุมชนมีส่วนร่วม

พบว่าแต่เดิมการทำโครงการประกอบกิจกรรมในวิชา ช 041 การปฏิบัติงานอาชีพนั่นประสบปัญหาในเรื่องต่างๆ เช่นนักเรียนมักเป็นผู้กำหนดโครงการเองหรือไม่ก็ทำตามเพื่อน ทำให้โครงการที่ปฏิบัตินั้นไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งผู้วิจัยที่เป็นอาจารย์สอน จึงได้แก้ปัญหา โดยให้นักเรียนศึกษาในชั้นเรียนก่อนแล้วจึงค่อยให้นักเรียนเขียนโครงการที่เหมาะสมกับท้องถิ่นของตน โดยที่นักเรียนจำเป็นต้องมีข้อมูลเกี่ยวกับทรัพยากร ความต้องการสินค้า จำนวนประชากรและอาชีพที่ชุมชนยอมรับ ซึ่งตัวนักเรียนจะได้จากการไปพูดคุย สอบถาม สัมภาษณ์ ชาวบ้านหลายๆ คน จึงจะได้ข้อมูลมาตัดสินใจอันแสดงถึงการได้รับความร่วมมือจากชุมชนในการทำงาน

2. การติดตามผลทำโครงการอาชีพของนักเรียนที่นำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมา

ประยุกต์ใช้เพื่อแก้ปัญหาเศรษฐกิจโดยชุมชนมีส่วนร่วมตามกระบวนการทำวิจัยพบว่า การทำโครงการของนักเรียนนั้น นักเรียนไม่ตระหนักถึงการใช้วัสดุอุปกรณ์ มีการใช้อย่างฟุ่มเฟือย สิ้นเปลือง ไม่มีการ

บันทึกค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน นักเรียนไม่ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การแก้ปัญหาต้องรอให้คนอื่นมาทำให้ รวมทั้งไม่เอื้อเฟื้อกันทั้งๆ ที่มีวัสดุเหลือใช้ก็ปล่อยทิ้งไว้ เป็นต้น

แนวทางการแก้ปัญหาของผู้วิจัย คือการนำแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ โดยผู้วิจัยต้องร่วมส่งเสริมในลักษณะการนิเทศโครงการ พยายามให้นักเรียนทำโครงการ ตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยที่นักเรียนจะได้รับความร่วมมือจากผู้ปกครอง พี่น้อง ญาติ เพื่อนบ้านและหน่วยงานในชุมชน เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เกษตรตำบล ผู้ใหญ่บ้าน เป็นต้น เมื่อทุกคนมีส่วนร่วมในการทำโครงการอย่างต่อเนื่องเป็นขั้นตอนก็จะเกิดเป็นค่านิยมปฏิบัติต่อไปในที่สุด

3. ความคิดเห็นของนักเรียนและชุมชนในการดำเนินโครงการอาชีพที่ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

จากการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับผู้ปกครองของนักเรียน พบว่าส่วนใหญ่มีความพึงพอใจที่นักเรียนได้นำเอาแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในโครงการ เนื่องจากเป็นการเรียนรู้อาชีพด้วยตนเอง สามารถปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์ที่เป็นอาหารในครอบครัวขึ้นมาได้เองเป็นลักษณะการพึ่งตนเอง นอกจากนี้การทำโครงการยังเป็นการใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ช่วยแบ่งเบาภาระให้ครอบครัวมีความรับผิดชอบในงานของตนมากขึ้น ผลผลิตที่เกิดขึ้นสามารถนำมารับประทานในครอบครัวได้ อีกทั้งยังเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับน้องๆ และเพื่อนบ้านก็ให้ความชื่นชมกับโครงการ ที่นักเรียนทำ เกิดความรักความสามัคคีในครอบครัว

2.7.10. สมศักดิ์ ลาดี. "การศึกษาการดำเนินงานโครงการเศรษฐกิจพอเพียงในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดอุดรธานี"

ผลการศึกษา

โรงเรียนในโครงการเศรษฐกิจพอเพียงมี 20 โรงเรียน เป็นโรงเรียนที่จัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษา ประถมศึกษา และมัธยมศึกษา โรงเรียนส่วนใหญ่มีพื้นที่อยู่ระหว่าง 21-30 ไร่ แหล่งเงินทุนที่มาดำเนินโครงการเศรษฐกิจพอเพียงส่วนมากได้มาจากทางราชการ

สภาพการดำเนินงาน โครงการเศรษฐกิจพอเพียง

1. ในด้านการวางแผนงานวิชาการนั้น โรงเรียนมีการจัดเตรียมและแบ่งพื้นที่ปฏิบัติเกษตรทฤษฎีใหม่ผู้บริหารโรงเรียนให้ความสำคัญและให้ความสำคัญโรงเรียนได้ดำเนินการตามหลักการ "ทฤษฎีใหม่" โดยการแบ่งพื้นที่ออกเป็นสัดส่วน 30 : 30 : 30 : 10 ตามแนวพระราชดำริ
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้จัดกิจกรรมเน้นให้นักเรียนได้ปฏิบัติจริงในเรื่องการผลิต ด้านแหล่งเงินทุนที่สนับสนุนโครงการ ส่วนมากได้รับจากทางราชการ

สภาพปัญหาการดำเนินงานโครงการเศรษฐกิจพอเพียง

1. ด้านการวางแผนวิชาการนั้นมีปัญหาอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียน สนับสนุนและให้ความสำคัญกับการเตรียมโครงการ การแต่งตั้งคณะทำงานโครงการ ทั้งนี้โรงเรียนได้ ให้ความสำคัญเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นโครงการเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ใน วโรกาสเฉลิมพระชนมพรรษาครบ 6 รอบ ประกอบกับกระบวนการเรียนรู้สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นเน้นการปฏิบัติจริง โดยผลิตผลและรายได้จากการปฏิบัตินำไปสนับสนุนกิจกรรม อาหารกลางวัน

2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เป็นการ จัดที่สอดคล้องกับงานโครงการ เศรษฐกิจพอเพียง และนโยบายปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการที่เน้นปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้ สอดคล้องกับวิถีชีวิตชุมชน และภูมิปัญญาท้องถิ่นเน้นการฝึกปฏิบัติจริง ผลิตผลจากการปฏิบัตินำไป สนับสนุนกิจกรรมอาหารกลางวัน

ส่วนความต้องการสนับสนุนในการดำเนินงาน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการอยู่ในระดับ มากทุกด้าน ทั้งนี้เนื่องจากเศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาการดำเนินชีวิตในอยู่อย่างพอประมาณตน มี ความพอเพียงและพอดี โดยไม่ให้อื่นเดือดร้อน สิ่งสำคัญจะช่วยปลูกฝังให้เยาวชนไทยรู้จักพึ่งพา ตนเอง รู้จักคิด รู้จักแก้ปัญหา มีความขยัน อดทน มีความสามัคคี สามารถทำงานเป็นกลุ่มเป็นคณะ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน รู้จักใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด